

Historisch- landschappelijke lijnen in Delft

Commissie Behoud Stadsschoon – Roelf Steenhuis 2024.03.04

Voorstel voor de versterking van de zuidelijke lijn

Inhoud

1. Inleiding
2. Delft en groen
3. Delft en het bomenlint langs het kanaal
4. Voorstel CBS
5. De Zuidkolk als zuidelijke stadsentree
6. Het Schiekanaal: kans voor verbinding van (binnen)stad met het landschap
7. Samenvattend

1. Inleiding

Voor u ligt het vervolg *met meer beelden* op het rapport 'Historisch- landschappelijke lijnen in Delft' dd 2023.12.04, opgesteld door de Commissie Behoud- en bevordering Stadsschoon (CBS), onderdeel van Delfia Batavorum, de historische vereniging in Delft.

CBS is een vrijwilligersorganisatie en heeft als doel het behoud- en bevordering van het (gebouwd) historisch erfgoed in Delft, inclusief de kwaliteit van de openbare ruimte. Delfts beschermde stadsgezicht wordt gevormd door het geheel van erfgoed en openbare ruimte. De CBS levert met gemotiveerde kritiek en constructieve ideeën haar bijdrage aan de discussies over de stedelijke ontwikkeling.

Aanleiding voor dit rapport en de voorstellen hierin was een vraag van bewoners van de Hooikade. Er waren zorgen over de nieuwbouw op de GGD locatie, wat vonden wij/CBS daarvan?

CBS heeft deze vraag in samenhang met de omliggende stedenbouw bekeken en dit heeft geleid tot 3 met elkaar samenhangende voorstellen:

- ☐ m.b.t. de locatie GGD en directe omgeving (zie hiervoor het rapport dd 2023.12.04)
- ☐ m.b.t. de Zuidkolk als waterplein met Hooikade en Zuidwal
- ☐ m.b.t. oevers van de zuidelijke Schie

Het doel van CBS is om de volgende stap(pen) in het proces: 'hoe brengen we deze voorstellen verder en liefst tot uitvoering', met zoveel mogelijk betrokken partijen in de stad te bespreken. Uiteindelijk doel is om de huidige bomenlijn langs het Kanaal bij de Oostsingel en de Kanaalweg, die zo kenmerkend is voor Delft, weer te herstellen tot aan de Hooikade en als landschappelijk-historische lijn te verlengen tot aan het Abtswoudse bos.

2. Delft en groen

Delft en groen toen

Op de Kruikiuskaart van 1712 ligt Delft als een spin in het landschap:

- met een sterk contrast tussen de compacte, binnen de vestingwerken ingesnoerde stad en het open weidelandschap daarbuiten,
- waarbij stad en landschap verbonden zijn *met lijnen als de draden in een web*: de Buitenwatersloot naar het westen, de Vliet naar het noorden, de Tweemolentjeskade naar het oosten, de Kromme Watering naar het zuidoosten en Schie en Rotterdamseweg naar het zuiden.

Kruikiuskaart 1712

Groenkaart Atlas van de leefomgeving

Delft en groen nu

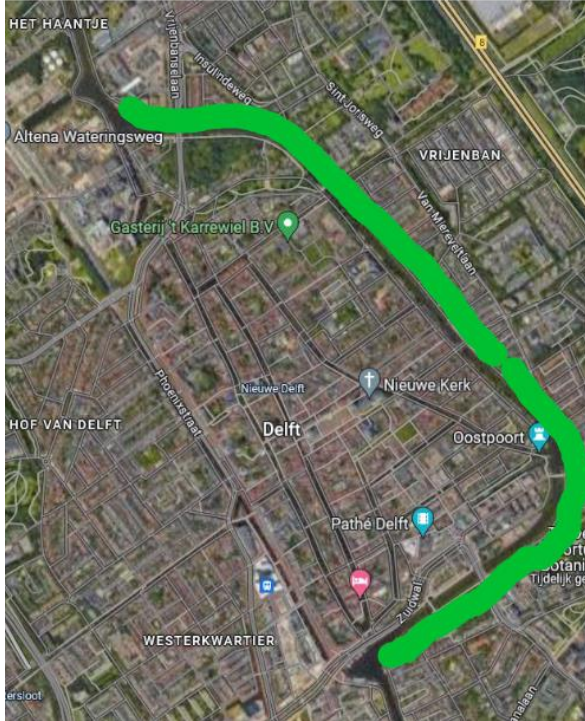
Op de meest recente Groenkaart van de Atlas van de leefomgeving is de binnenstad van Delft nog steeds een sterk verstedelijkt gebied. Openbaar groen in de binnenstad zijn de Doelentuin, de Prinsenhof en *pleinen* als de Paardenmarkt en Beestenmarkt. Het groen langs de grachten is beperkt (wel valt de Zuiderstraat op). Aan de rand van de oude binnenstad vallen aan de noordzijde de groene zône Kalverbos/Nieuwe Plantage/Wallertuin/Kleine Veluwe (Joris) en aan de zuidzijde de Botanische Tuin/de Vries van Heijstplantsoen/Katholiek kerkhof op, beide zônes verbonden door het lint van bomen langs het kanaal.

Geven deze beide groene zônes, gekoppeld aan de bomen langs het kanaal, nog iets van het gevoel van de kaart van Kruikius van *stad in het landschap*, verder is er opvallend weinig groen in en rondom de binnenstad - en in Delft als geheel.

Ook in het onderzoek van Natuur en Milieu naar de verstening van de openbare ruimte in de 32 grootste gemeenten (februari 2022) komt Delft er bijzonder slecht af: zij staat op plaats 5 van (meest) versteende buurten van de 32 grootste gemeenten in Nederland.

En tenslotte de inventarisatie van de gemeente Delft zelf. Van de 13 cultuurhistorisch waardevolle groengebieden in Delft (zie gemeente Delft > waardevol groen, 2013) is er geen één in de binnenstad, 6 zitten in bovengenoemde zônes aan de rand van de binnenstad, 3 liggen ten oosten van de A13 in de zône Delftse Hout en verder zijn er nog Begraafplaats Jaffa, het Agneta- en het Wilhelminapark en de binnentuin bij de Blommensteinstraat. Dat is het dan: een bijzonder droevige score!

3. Delft en het bomenlint langs het kanaal

Prachtig en karakteristiek voor Delft is het lange lint van platanen langs het kanaal (de groene lijn op de kaart: soms een enkele rij, soms dubbel), die de historische binnenstad aan de noord- oost- en zuidzijde begrenst. Alsof de oude stad hier nog -zoals vroeger- aan het buitengebied ligt.

4. Voorstel CBS

Omdat de ruimte voor groen in de stad beperkt en vaak versnipperd voorhanden is, stelt de CBS voor om de oorspronkelijke historische lijnen van het 'web van Kruikius' in te zetten om het groen in de stad te versterken:

- om daarmee de historische kwaliteit van de verbindingen tussen de oude stad en het landschap te herstellen en te verduidelijken,
- mede ter versterking van het stedenbouwkundig raamwerk, de samenhang van de stad,
- en het biedt ruimte voor duurzame thema's als vergroening, klimaatadaptatie, ecologische corridors etc, en daarbij een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving van de Delftenaar.

In het vervolg wordt ingegaan op de aanpak van de zuidelijke historisch-landschappelijke lijn, de Zuidkolk en het Schiekanaal. Langs deze lijn zitten veel bouw-initiatieven: eerder Nieuw Delft, Koningsveld etc, en recentelijk de Schieoevers, Panjo, Gelatinebrug etc. Zonder een samenhangende historisch-stedenbouwkundige voorstel leiden die initiatieven tot een versnippering van het stadsbeeld en een verlies van de historische en landschappelijke structuur van de Schie.

5. De Zuidkolk als zuidelijke stadsentree

de Zuidwal rond 1900. Zoals het Kalverbos op de kop van de Oude Delft de noordelijke stadsentree op bijzondere en karakteristieke wijze markeert, zo vormde vroeger de Kolk aan de zuidzijde van de binnenstad een sfeervolle en royale stadsentree, een bijzondere open voorruimte, een 'waterplein'.

in tegenstelling tot vroeger is de Zuidwal nu met bebouwing en als verkeersader een kaal en hard geheel. Deze verharding wordt versterkt door de in de Spoorzone verschenen hoogbouw; zowel de materialisering als de hoogte doen afbreuk aan de sfeervolle, landschappelijke kwaliteit die het ooit had.

samenspel tussen de bomen langs het kanaal en op de Zuidwal

zicht over de Kolk -het waterplein- op de binnenstad, geflankeerd door bomen

de Zuidwal: barrière tussen binnenstad, Kolk en het buitengebied, een hard geheel

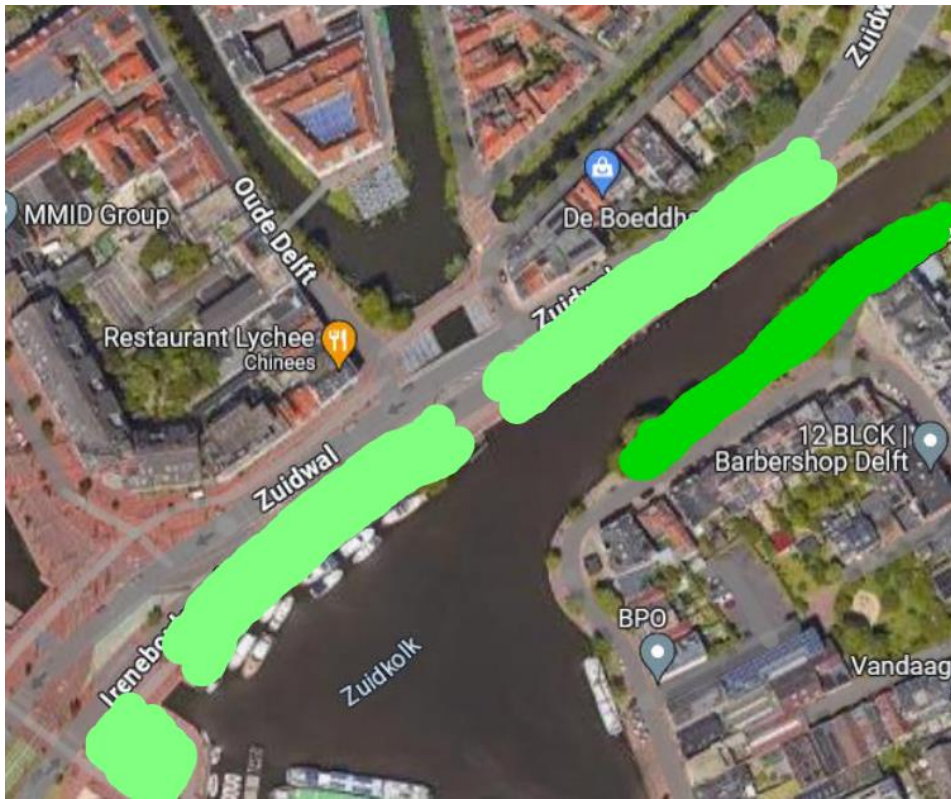
voorbeeld Deventer: de weg -mede door bomen- ingepast in de schaal van de historische binnenstad en de overgang met de rivier

bomen op de Zuidwal verbinden het groen van het kanaal met de Ireneboulevard en het Van Leeuwenhoekpark, ze vormen –zoals vroeger- een mooie achtergrond van het waterplein en verzachten de aanwezige nieuwe bebouwing

onder de bomen ontstaat een mooie verblijfsplek aan het water (geel), bereikbaar door het verbeteren van de oversteekbaarheid (rood): de binnenstad weer verbonden met het water van de Zuidkolk

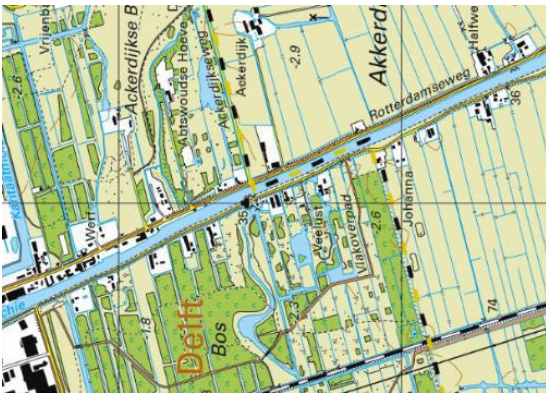
Voorstel tot herstel van de bomen (lichtgroen) op de Zuidwal, in samenspel met de bestaande bomen (middelgroen) langs het Kanaal

6. Het Schiekanaal: kans voor verbinding van (binnen)stad met het landschap

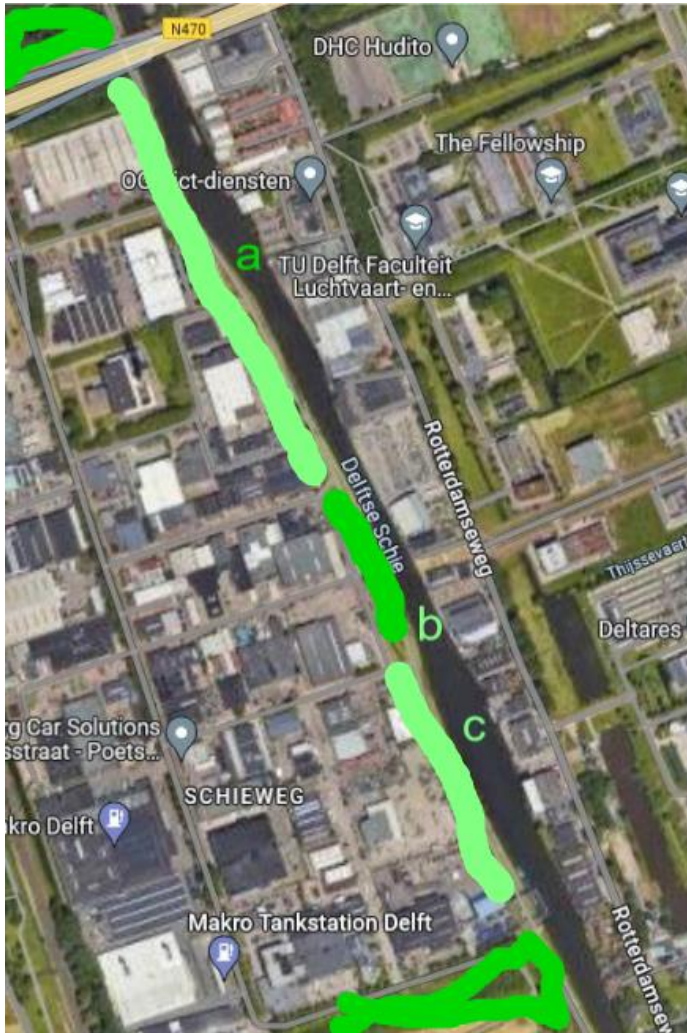

Gezicht op Delft vanaf de Schie, J.B. Jongkind, 1844

Het Schiekanaal

De Schie was een sfeervolle, historisch-landschappelijke verbinding tussen stad en buitengebied. Het is nog steeds prachtig om de stad vanuit het zuiden langs het Schiekanaal te benaderen, met aan weerszijden weilanden en natuur en de Oude Jan wisselend in het zicht. Het beeld van het schilderij van Jongkind is hier 'afgezien van enkele ingrepen' nog herkenbaar!

- a. verbinding park Kruithuis – tankversperring
- b. tankversperring
- c. verbinding tankversperring – Abtswoudsebos en buitengebied

tankversperring

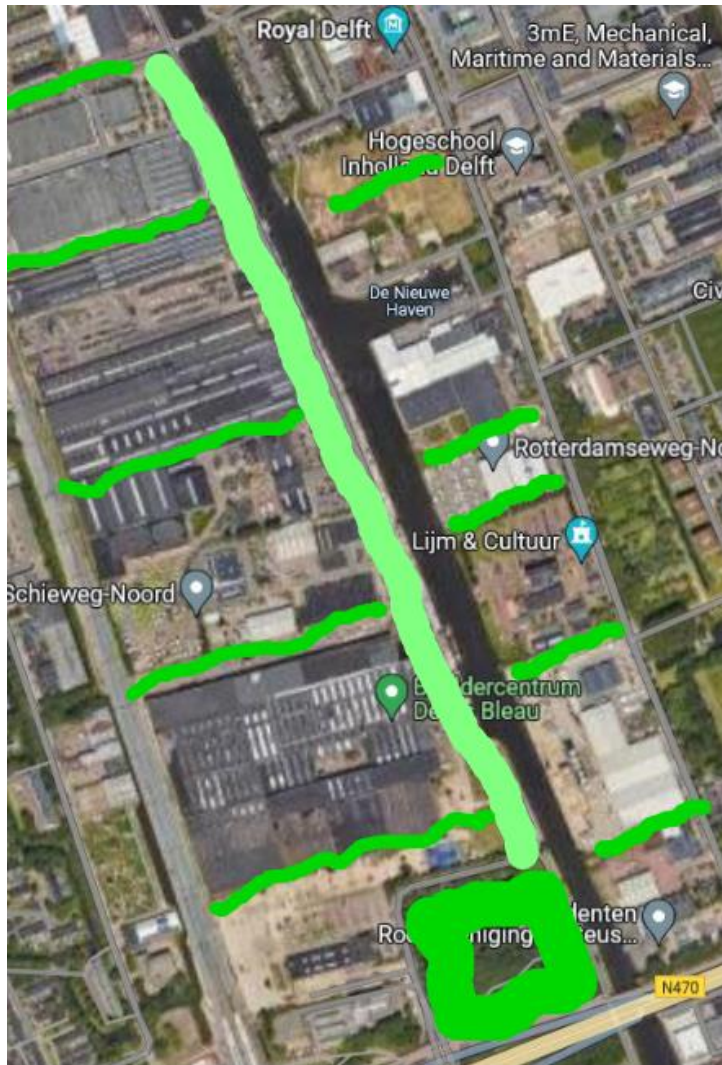

kaal maar ruim dijkprofiel bij de Avalet

Voorstel vergroening Schieoevers zuid

Deze landschappelijk-historische kwaliteit van de Schieweg buiten Delft stopt echter bij de Avalet. De route voert van hier tot aan het Kruithuis langs het bedrijventerrein Schieweg-Zuid met (rommelige) bedrijfsbebouwing.

Dit deel Schieoevers Zuid kan echter met een goed inrichtingsplan eenvoudig een veel betere kwaliteit krijgen omdat in het aanwezige (dijk-) profiel ruim voldoende breedte aanwezig is. Het Abtswoudse bos en het park bij het Kruithuis kunnen zo met een *landschappelijke corridor* met elkaar worden verbonden.

Hoofdstructuur: de lange lijn langs de Schie (lichtgroen)
 Nevenstructuur (middelgroen): polderlandschap, park Kabeldistrict ed

Schiedamschenhoek: de oudere geschiedenis is hier gewist

voorstel park Kabeldistrict: groen met 'bomenhagel', historisch-landschappelijke lijn afwezig

Voorstel vergroening Schiedamschenhoek Noord

Het gedeelte van de Schiedamschenhoek tussen het Kruithuis en de Abtswoudsebrug heeft haar historisch-landschappelijke karakteristiek geheel verloren. In de verschillende, per bedrijf of locatie versnipperde planvormingen wordt de ligging aan het Schiedamskanaal dankbaar 'gebruikt', maar wordt de eigen, karakteristieke kwaliteit van het Schiedamskanaal als landschappelijke verbinding en kwaliteit verwaarloosd.

Het historisch-landschappelijke lint zou juist bindend moeten zijn tussen (en voorrang moeten hebben op) de aangrenzende deelinitiatieven.

versterken landschappelijk - historische karakter van de Schie in verhouding tot de steeds meer aanwezig bebouwing

versterken Plein Delfzicht als groene plek

Voorstel aanpak Zuideinde

Wat betreft het deel van het lint van de Abtswoudsebrug tot aan de Zuidkolk is de Schie, geflankeerd door de nieuwe bebouwing van Delftzicht, het Koningsveld en straks Panjo, tot een smal en door steen ingesloten 'kanaaltje' geworden: de schaal van de nieuwe bebouwing domineert het landschappelijk-historische karakter. Hier mist volledig de landschappelijke kwaliteit en schaal zoals bv aanwezig langs de Kanaalweg en de Oostsingel.

In het oorspronkelijk ontwerp van Plein Delfzicht van 1992 (rechts) was al een bomenplein gedacht: een goed aanhechtingspunt voor *de ontwikkeling en de versterking van het Schiekanaal als historisch-landschappelijke verbinding tussen (binnen)stad en buitengebied.*

[illegible]

Langs de Oostsingel en de Kanaalweg is het Schiekanaal met haar lommerrijke platanen en prachtige profiel een monumentaal landschappelijk element: zeer karakteristiek en van grote waarde voor Delft en de binnenstad. De Kolk en het Schiekanaal tot en met de Avalex hebben, ondanks hun historische en landschappelijke potentie, deze kwaliteit verloren. Het kanaal is steeds meer ingebouwd en daarvoor 'gebruikt' en dat zal met de initiatieven rondom Schieoevers-noord alleen maar sterker worden.